پوهندوی آصف بهاند ۲۰۱۷/۰۴/۲۳

له ماشومانو او کوچنیانو سره
د تاوتریخوالي ستونزه

اتمه برخه

د ماشوم د حقونو اړوند،
که د افغانستان ټولنه، په ټول کي
و ارزول شي، داسي باید و ویل شي
چي زموږ ټولنه د ماشومانو او کوچنیانو له
پاره د مځکي پر مخ د یوه ریښتیني دوزخ حیثیت لري.

له بده شامته زموږ د ټولني جوړښت او روابط له هره اړخه چي وڅیړل شي د اوس له پاره داسي راغلي یا داسي عیار شوي دي چي : پرته له دې چي د ټولني وکړي پوه شي، د ماشوم زوروني شرایط په کي برابر کړای شوي دي. د ملګرو ملتونونو د روغتیایی سازمان (WHO) د تعریف له مخي: «ماشوم زورونه هر هغه عمل یا نظر ته ویل کیږي چي د ماشوم وجود ته، د ماشوم روغتیا ته، د ماشوم روان ته او د ماشوم نیکمرغی ته د تهدید یا ضرر رسولو بڼه ولري چي لومړني او اصلي عاملین یې میندي پلرونه او مسؤل کسان ګڼل کیږي.»

پرته له شکه چي که په افغانستان کي د هري برخي د ورانی دلایل او ریښي ولټول شي، پړه یې پر جګړي او د جګړي پر دوام باندي ور اچول کیږي، له هغو نه یو هم د ماشومانو د حقونو تر پښو لاندي کیدل او له ماشومانو سره تاوتریخوال؛ خو له پیل نه بیا تر نن پوري هیڅ چا و نه ویل چي:

- **دا جګړه چا پیل کړه؟**
- **دا جګړه یې ولي پیل کړه؟**
- **دا جګړه ولي نه بندیږي؟**
- **دڅوک او کوم دلایل د جګړي د دوام سبب دي او ولي؟**

ټول هغه کسان، ګوندونه، تنظیمونه او ډلي ټپلي چي یو بل ته د پړه ګوته نیسي، په خپله د جګړي عاملین او د نورو نا روا کارونو تر څنګ د ماشومانو د حقونو تر پښو لاندي کونکي دي. د جنګي ډلو ټپلو په رسمي او غیر رسمي قوانینو کي د ماشوم حقونه هیڅ ډول تعریف او رسمیت نه لري.

هغه عوامل چي زموږ په ټولنه کي د ماشوم زوروني اصلي لاملونه دي، هغه هم له جګړي او جګړه ایزو شرایطو پوري ترل کیږي. د روان پیژندني کارپوه ښاغلی جعفر احمدی وایي: په افغانستان کي ماشوم رورونه دوه سببونه یا عوامل لري: ټولنیزې ستونزې او د میندو پلرونو د وضعیت څرنګوال.

په عام ډول د هري ستونزې لکی په جګړو پوري نښلول کیږي. همدا اوس په افغانستان کي ګڼ شمیر ماشومان او کوچنیانو د جګړي په پایله کي خپل میندي او پلرونه له لاسه ورکړي دي، دا خپله له ماشومانو او کوچنیانو سره د تاوتریخوالي هغه ډول دی چي له ناورین نه هم اوښتي ده چي د همدې ماشومانو او کوچنیانو ټول ژوند یې ور برباد کړی دی.د افغانستان رسمي منابع د هغو ماشومانو شمیر چي د جګړي له کبله بې پلاره شوي دي دري سوه زره ښیي. په دې برخه کي دا د وروستي ګزارش لنډيز دی:

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزی بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولئ

«د افغانستان د کار او ټولنيزو چارو وزارت وايي په دغه هېواد کې نږدې ۳۰۰ زره ماشومان بې سرپرسته دي. په دوی کې یوازې څلور سلنو ته دولتي او خصوصي پالنځايونه يا روزنځايونه شته.
اوس چارواکي وايي غواړي د افغانستان په څلورو زونونو کې نوي پالنځايونه جوړوي.»

خو زه فکر کوم چې دا دحل لار نه ده، د حل د لارې لومړی ګام د جګړې درول او د ماشوم د حقونو ته په درنه سترګه کتل او مراعاتول دي.

ښاغلی احمدي د ټولنيزو ستونزو په دله کې اقتصادي فقر او فرهنګي ستونزو ته، په علمي او مستندو دلايلو سره اشاره کوي او دا شيي چې له اقتصادي فقر نه را پيدا شوې ستونزې څنګه يو ماشوم ته په ورځني ژوند کې د دې زمينه باربروي چې د ده حقونه دې تر پښو لاندې شي، پر ده دې د جنسي تيري زمينه برابره شي او...

اوس ټول څيرونکي او د ماشوم د حقونو مدافعين او پلويان په دې پوهيږي او عيني شواهدو هم دا ښوولې ده چې زموږ په ټولنه کې د ټوپکي واکدارۍ په حاکميدو سره ځينو داسې نا منلې او نا وړه دودونه تقريباً د يوه قانون بڼه غوره کړې ده، چې د نړۍ په هيڅ ځای او هيڅ واکدارۍ کې يې سارۍ نه شته، لکه «بچه بازي».
د روان پيژندني کارپوه ښاغلی جعفر احمدی د خپل جالب بحث په لړ کې زموږ په ټولنه کې د «بچه بازي» نا وړه دود ته داسې اشاره کړې ده:

«د افغانستان په ځينو سيمو کې بچه بازي په يوه دود باندې بدله شوې ده چې اصلي عاملين يې سيمه ايز زوراکان دي»

هغه څه چې د «بچه بازي» په ترڅ کې له ماشوم سره کيږي، که له علمي او رواني پلوه په ژوره توګه وڅيړل شي، په حقيقت کې په ژوندينې د تل له پاره د ماشوم د روان وژل دي، د دې کارونو په پايله کې ماشوم ته دومره رواني صدمه رسيږي، چې د راتلونکي ژوند ټولې نا خوالې يې له همدې ستونزې نه سر چينه اخيستلای شي.
په افغانستان کې د ماشوم زوروني له پاره بل چاپيرپال له کورنۍ نه د باندې د ښوونځي چاپيرپال دی.

په افغانستان کې د ښوونځي چاپيرپال د پرمختللي نړۍ د ښوونځيو له چاپيرپال سره دومره توپير لري چې هيڅ د مقايسې وړ نه دی. د افغنستان د ښوونځيو په چاپيرپال کې د نورو ګڼو ستونزو تر څنګ اصلي ستونزه د مسلکي او په خپلو رشتو باندې د پوهو او مسلکي ښونکو نه شتون دی، کله چې خپله ښونکي په څه پوه نه شي او ګڼط ستونزې ولري، څنګه کولای شي چې زده کونکي ته څه ور زده کړي. زده کونکي ماشومان د ژوند ډيره وخت د ښوونځي په چاپيرپال کې تيروي او د ښونځي په چاپيرپال کې له بده مرغه چې تر ښيګڼو بد ګڼې او منفي شيان ډير دي لکه:

- له ګڼو ستونزو نه ډار،
- له زده کونکو سره په بيلابيلو نومونو تبعيض،
- تحقير او توهين،
- او له ټولو نه مهمه او خطر ناکه مسأله د ماشوم بدني تنبه ده.

د افغانستان د ښونځيو په چاپيرپال کې دا او دې ته ورته نورې ګڼې ستونزې د دې سبب کيږي چې د ماشومانو د جسمي او رواني زوروني له پاره زمينه برابره کړي چې په پايله کې يې له ماشومانو او کوچنيانو سره د تاوتريخوالي زمينه برابريږي چې د ټولو مسببين مشران دي.

د اتمې برخې پای

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکې په ځير و لولـئ